

Balkan i EU

Da li shvatanje obrazovanja na Balkanu („važna je diploma“) može biti izvorište rizika uspješnosti integracije sa EU? Da li na te rizike upućuje i činjenica da blizu 90% svršenih maturanata nastavlja studije?

Da li je zaista naš visokoškolski sistem razvijen da se sa tolikim brojem upisanih studenata može ostvariti kvalitet koji traži evropsko tržište? Da li će želja da se preko studija očuva socijalni mir biti upravo uzrok mogućih socijalnih nemira mladih na Balkanu, kao što se pokazalo u Londonu?

Ulazak zemalja Zapadnog Balkana u EU je njihova nesporna budućnost. Da li taj ulazak sa sobom nosi i neke rizike? Zaista mi se čini da riječ „rizik“ može mnogo da nas više koncentriše na suštinu odnosa Zapadnog Balkana i EU, nego npr. riječ „integracija“. Riječi „integracija“, „pripajanje“, „pridruživanje“ i sl, a koje sada preovlađuju, izgledaju suviše plitko, jednoobrazno, bez punijeg dodira sa stvarnošću. Nekako mi imaju mehanicistički kontekst, a nužno je holistički obuhvatiti stvarnost, cjelovito, procesno...

Riječ „rizik“ se uvijek odnosi na budućnost. Sam pojam je novijeg datuma- iz 16. i 17. vijeka. U srednjem vijeku nije postojao taj pojam, a Gidens navodi da taj pojam nije postojao niti u mnogim tradicionalnim kulturama. „Rizik“ prvi put koriste istraživači novog svijeta i značila je „plovidbu po neistraženim vodama“ i imala je prostornu konotaciju. Nešto kasnije se njeno značenje proširilo na vrijeme, pa su u tom značenju koristi u ekonomiji- u analizi bogatstva i investicija.

Suprotno riziku je vjera- ubjeđenost da će se nešto izvjesno desiti. Vjera ne sumnja- ona vjeruje! Vjerniku je sve jasno. Sve je sigurno! Sve je izvjesno. Da li se na ulazak zemalja Zapadnog Balkana gleda sa aspekta vjere (ideološki) ili sa aspekta rizika (uvažavanje realnih činjenica)?

Kada govorimo o Evropi ne mislimo na prostor i njegov položaj na geografskoj karti. Evropa nije pitanje mjesta. To je prije svega oblik društva, skup ubjeđenja i ponašanja koji su „oblikovali njegovu istoriju i njegovo širenje“. Znači, Evropa odnosno Zapad nije oblast već civilizacija- način života i način mišljenja.

Ako je tako, onda se sa aspekta rizika, odnos Zapadnog Balkana i EU može razmatrati na dva nivoa: 1) Rizik da li Balkan može prihvatiti sve ključne evropske vrijednosti; 2) Postojanje rizika da Evropa sama ne može naći tu vitalnu liniju njenog integralnog razvoja.

Ovom prilikom bih samo ukazao na značaj dvije ideje, međusobno povezane, na oblikovanje načina mišljenja i sistema vrijednosti u Evropi. Radi se o *ideji pojedinca* i *pronalsku pronalska*.

Ideja pojedinca kao jedna od ključnih ideja liberalizma značila je, ne shvatanje pojedinca kao osobe od krvi i mesa, tačno ime i prezime, već kao ljudskog bića, bića koje je po prirodi nosilac određenog broja *prava*. Pri tom ta prava su nezavisna od funkcije i mjesta koje čovjek ima u društvu i ona ga čine jednakim sa svim ostalim ljudima.

Iako izgleda jendostavno, u realizaciji ove ideje ima puno poteškoća. Ipak, važnije je pitanje: *otkud ta ideja?* U najkraćem ova ideja se rađa u borbi protiv političke moći religije. Hrišćanska religija je bila osnov dugo dominantne *paradigme spasenja*. Shodno toj paradigmi cilj čovjeka nije dostignuće već *spasenje*. Taj cilj traži kolektivno, organsko društvo.

Upravo ideja pojedinca je afirmisala jednu novu paradigmu: *paradigmu dostignuća*, postignuća, napretka- paradigmu nadmoći ovog svijeta nad svijetom na nebesima. Upravo kroz ovu ideju oduzeta je politička moć crkve.

Oslobađanje pojedinca doprinjelo je novim procesima, pogotovu razvoju nauke. Pronađena je i parna mašina, energetska izvor kapitalizma.

Potreba za inovacijama je uvijek bila u osnovi ekonomije, danas posebno. Zato je i razumljivo da Evropa u ulaganju u istraživanje i nauku vidi osnovne poluge svoje budućnosti. A ovo upravo traži hrabre i odvažne pojedince, odnosno stvaranje ambijenta za „smjelost duše“ svakog pojedinca.

Da li zemlje Zapadnog Balkana imaju takav ambijent? Da li Zapadni Balkan ima tradiciju individualizma i pronalazaštva? Riječju da li Zapadni Balkan ima sponu sa Evropom preko karike individualnog i pronalazačkog društva? Svakako da nema. Koliko god da Evropa zaostaje za SAD u tom pogledu, naše zaostajanje za Evropom je još veće. Istina je da je jevrejsko-antičko nasleđe isto i za Evropu i za Balkan. Ipak, u jednom trenutku Zapadna Evropa je pošla putem slobode i prava pojedinaca, Istočna Evropa putem kolektivizma i diktature. Da li i u kojem vremenu možemo prevazići ovaj „gep“?

Upravo u slabosti ove karike vidim rizik naše pune integracije sa Evropom, integracije duha, a ne samo institucija i ekonomskog sistema. Ne treba zaboraviti da su institucije izraz zrelosti duha jednog naroda i one teško mogu biti efikasne ako se „kaleme na silu“.

Na praktičnom nivou, između ostalog ovo znači korijenitu promjenu shvatanja i sistema obrazovanja u nas. Sa sadašnjeg shvatanja obrazovanja (škole) kao načina bijega od teškog života („Uči sine da ne bi radio.“) i stoga robovanju značaja formalne diplome, treba razvijati shvatanje da je obrazovanje spremnost društva za ulaganje u budućnost ali i spremnost svakog pojedinca da ulaže napor u osvajanje novog znanja tokom čitavog života.

Upravo u neodgovarajućem kvalitetu obrazovanja u nas, kao i u nerazvijenosti potrebe pojedinca da doživotno uči, vidim ključni rizik naših integracija u EU.